

**Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd
om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m.;**

SJVFS 2017:24

Saknr L 104

Utkom från trycket
den 6 november 2017

beslutade den 3 november 2017.

Statens jordbruksverk föreskriver¹, med stöd av 2, 4, 8 a, 13, 13 a, 15, 17 och 18 §§ djurskyddsförordningen (1988:539) följande. Dessutom beslutar Jordbruksverket följande allmänna råd.

Innehållsförteckning

1 kap. Inledande bestämmelser	s. 2
Definitioner	s. 2
2 kap. Tillsyn och skötsel.....	s. 4
Tillsyn.....	s. 4
Skötsel	s. 5
3 kap. Utfodring och vattentilldelning.....	s. 7
Foder och dricksvatten	s. 7
Anordningar, installationer och utrymme	s. 7
4 kap. Stallmiljö.....	s. 8
Renhållning och strö.....	s. 8
Stallklimat och luftkvalitet	s. 9
Dagsljusinsläpp och belysning	s. 10
Buller	s. 10
5 kap. Utrymmen och utrustning.....	s. 10
Utrymmen.....	s. 10
Golv	s. 16
Brandskydd och elsäkerhet.....	s. 17
6 kap. Bete och utevistelse	s. 18
Utomhusytor.....	s. 18
Bete och utevistelse	s. 19
Utegångsdjur	s. 22
Ikraftträdanden.....	s. 23

¹ Jfr rådets direktiv 2008/119/EG av den 18 december 2008 om fastställande av lägsta djurskyddskrav för kalvar (EGT L 10 15.1.2009, s. 7 Celex32008L0119), rådets direktiv 98/58/EG av den 20 juli 1998 om skydd av animalieproduktionens djur (EGT L 221, 8.8.1998, s. 23, Celex 31998L0058) senast ändrad genom rådets förordning (EG) nr 806/2003 (EGT L 122, 16.5.2003, s. 1, Celex 32003R0806. Anmälan har gjorts enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (EUT L 241, 17.9.2015, s. 1 Celex 32015L1535).

1 KAP. INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § Grundläggande bestämmelser om hur djur ska hållas och skötas finns i djurskyddslagen (1988:534) och djurskyddsförordningen (1988:539).

2 § Dessa föreskrifter och allmänna råd innehåller bestämmelser om hållande och skötsel av nötkreatur av arten *bos taurus* inom lantbruket m.m.

3 § Djur får hållas och skötas på annat sätt än vad som anges i dessa föreskrifter om en veterinär av veterinärmedicinska skäl har ordinerat detta.

4 § Om det finns särskilda skäl kan Jordbruksverket medge undantag från bestämmelserna i denna författning under förutsättning att det inte strider mot någon bindande EU-rättsakt, djurskyddslagen (1988:534) eller djurskyddsförordningen (1988:539).

Första stycket gäller inte sådana bestämmelser där djurhållning får ske på annat sätt i enlighet med ett kontrollprogram som är i drift. Från sådana bestämmelser kan Jordbruksverket endast medge undantag om det är nödvändigt som en följd av oförutsedda extraordinära omständigheter.

5 § De mått som anges i denna författning är minsta mått och centrummått för normal inredning om inte annat anges. Avvikelse från föreskrivna mått kan dock godtas i befintliga stallar under förutsättning att följande kriterier uppfylls:

1. djurmiljön i stallet som helhet är mycket god,
2. konsekvenserna av måttavvikelsen bedöms endast ha ringa påverkan på djuret avseende den funktion som måttföreskriften syftar till,
3. måttavvikelsen innebär inte någon ökad risk för skador, stress eller ohälsa hos djuren, samt
4. måttavvikelsen innebär inte att tillsynen och skötseln av djuren försvåras.

Detsamma gäller vid förprövningspliktig ombyggnad om länsstyrelsen vid prövningen bedömer att kriterierna i punkterna 1 – 4 ovan uppfylls i stallet efter åtgärden och att planlösningen i stallet är god.

Definitioner

6 § Ord eller uttryck som används i denna författning har följande betydelse:

allmänna råd: definieras i 1 § författningssamlingsförordningen (1976:725) som sådana generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende,

amko: ko som ger di till kalvar som inte är hennes egen avkomma,

bete: mark med växter som kan betas av djuren och som finns i sådan mängd och kvalitet att det är möjligt för djuren att med ett naturligt betesbeteende kunna beta samtidigt,

dBA: enhet för mätning av bl.a. ljudnivå (ljudtrycksnivå). "A" anger att det ingående ljudet vägts över det standardiserade A-filtret före nivåangivelsen. dBskalan är logaritmisk. En ökning eller minskning av ljudnivån med 10 dBA uppfattas av det mänskliga örat som en fördubbling respektive halvering av ljudet,

diko: ko som ger di till egen kalv eller egna kalvar,

djurhållare: fysiska eller juridiska personer som enligt avtal eller lag ansvarar för eller handhar djur, oavsett om detta sker stadigvarande eller tillfälligt,

dränerande golv: ett samlingsbegrepp för genomsläppliga golv. Gödseldränerande golv är golv som är konstruerade för att släppa igenom träck, urin och i viss mån strömedel till ett underliggande utrymme. Urindränerande golv är golv som är konstruerade för att enbart släppa igenom urin och annan vätska,

foderliggbås: bås som är både utfodringsplats och liggplats för lösgående djur,

fångbås: bås där nötkreatur står uppstallade på båsplatsen med fångbåge eller fånggrind. Båsplatsen är djurens utfodrings- och liggplats. Systemet innebär att djuren kan släppas lösa; mjölkorna framför allt i samband med mjölkningen,

förvaringsutrymme: en bur eller annan behållare, ett rum, en inhägnad eller ett annat avgränsat utrymme, där djur hålls,

gödseldränerande golv: se dränerande golv,

hydda: flyttbart mindre stall som placeras utomhus med liggplatser för kalvar,

hårdgjord yta: ytan anses vara hårdgjord om den består av betong, asfalt eller annat likvärdigt material,

kalv: ett nötkreatur som är högst 6 månader gammalt,

kalvgömma: ett avskilt utrymme som bara kalvarna har tillträde till i lösdriftsstallar för am- eller dikor. Kalvgömmen byggs vanligen upp i samband med kalvningen med flyttbara boxväggar eller dyl.,

kalvningsbox: en box som enbart är avsedd att användas för kor eller kvigor när de ska kalva och fram till några dagar efter kalvningen. En kalvningsbox kan vara utformad som en ensambox avsedd för en ko eller kviga eller som en gruppbox avsedd för flera kor eller kvigor. En kalvningsbox kan vara byggd som permanent box eller byggas upp med flyttbara boxväggar eller dyl. inför kalvning,

kontinuerlig uppfödning: hållande av, i normalfallet, djur av olika åldrar i stall eller stallavdelning. Insättning av nya djur sker efterhand,

kontrollprogram: ett program som tagits fram i syfte att säkra en god djuromsorg och som är godkänt av Jordbruksverket, samt är knutet till en bestämmelse i denna författning,

kortbås: bås för bundna nötkreatur där djuren ständigt kan hålla huvudet in över foderbordet,

liggarea: avser boxareor som är godkända som liggytor. Anordningar för utfodring som inkräktar på liggarean inräknas inte i denna,

liggbås: bås som endast är liggplats för lösgående djur,

ligghall: stall med liggplatser för lösgående djur. Djuren hålls inte instängda i stallet utan kan själv välja när de vill använda det,

långbås: bås för bundna nötkreatur där djuren i regel bara tillåts att nå in över foderbordet i samband med att de äter och i övrigt är utestängda från foderbordet,

mellanbås: bås för bundna nötkreatur. Mellanbåset är en kombination av kort- och långbås. Foderbordsgrinden är i regel rörlig,

mottagningsstall: ett stall eller stallavdelning avsedd för mottagning och inhysning av kalvar som kommer från annan djurbesättning i syfte att minska smittspridning till de djur som redan finns på anläggningen,

omgångsuppfödning: hållande av djurgrupp/flock med individer av likartad ålder i eget stall eller egen stallavdelning. Insättning av ny djurgrupp sker inom en begränsad tidsperiod och inte förrän stallet eller stallavdelningen tömts helt,

ppm: koncentration av ett visst ämne mätt i miljondelar (parts per million),

spalt: mellanrummet mellan stavarna i ett spaltgolv,

spaltgolv: spaltgolv är en typ av dränerande golv som består av stavar av t.ex. betong, trä, metall eller plast vilka läggs med visst avstånd från varandra,

stall: byggnad för hållande av djur,

stallavdelning: del av ett stall som är avskilt från andra delar av stallet, normalt med täta väggar,

ströbädd: en bädd av strö som gödslas ut med ett intervall från någon eller några veckor upp till ett år. En ströbädd hålls torr genom att nytt strömedel tillförs ovanpå det gamla. En ströbädd som "brinner", dvs. utvecklar värme under en biologisk nedbrytningsprocess, kallas vanligen djupströbädd,

termisk komfort: djuren har termisk komfort inom den s.k. termoneutrala zonen. I denna zon kan djuren utan svårigheter upprätthålla sin värmebalans. Den termoneutrala zonen begränsas nedåt av den nedre kritiska temperaturen och uppåt av den övre kritiska temperaturen. När omgivningen har en temperatur under den undre kritiska temperaturen måste djuren öka sin ämnesomsättning och äta mer foder för att behålla sin kroppstemperatur. Vid temperaturer över den övre kritiska temperaturen kommer djurens kroppstemperatur att stiga på grund av att de av fysikaliska skäl inte kan bli av med sin överskottsvärme. De kritiska temperaturgränserna påverkas av en mängd faktorer såsom djurets vikt, djurets hälsa, utfodringsintensitet, lufthastighet, luftfuktighet, liggytor, strö, antal djur i gruppen samt djurens möjlighet till rörelse,

totalarea: begreppet avser areor där djuren kan röra sig utan hinder, som regel liggarea och gödslingsarea. Anordningar för utfodring som inkräktar på totalarean inräknas inte i denna såvida inte annat framgår av denna författning,

ungdjur: nötkreatur som är högst 24 månader gamla, dock ej kalvar och dräktiga kvigor som har mindre än två månader kvar till förlossning,

urindränerande golv: se dränerande golv,

utgångsdjur: djur som går ute eller har möjlighet att gå ut på betesmark eller i rasthage halva dygnet eller mer under den kalla årstiden då betestillväxt inte sker,

ätbås: bås som endast är ätplats för lösgående djur, samt

övertemperatur: skillnaden mellan förväntad och rådande, högre stalltemperatur.

2 KAP. TILLSYN OCH SKÖTSEL

Tillsyn

1 § Djurägaren och djurhållaren har ansvaret för djurens välbefinnande.

2 § Personer som handhar djur ska ha tillräckliga kunskaper och färdigheter samt vara tillräckligt många för att dessa föreskrifter ska kunna följas.

3 § Djur ska normalt ses till minst en gång dagligen. Nyfödda, sjuka eller skadade djur samt djur som betar sig onormalt ska ses till oftare. Detsamma gäller för högdräktiga djur, särskilt vid tiden kring förlossningen.

4 § Djur ska hållas på ett sådant sätt att tillsynen över dem kan ske utan svårigheter.

5 § Kalvar som hålls inomhus ska ses till minst två gånger om dagen.

6 § Djurens klövar ska inspekteras regelbundet och verkas vid behov.

7 § Automatiska system och anordningar som inverkar på djurskydd och djurhälsa ska kontrolleras dagligen.

Skötsel

Allmänna råd till 2 och 4 §§ djurskyddslagen

Kor bör alltid ges tillfälle att slicka sina nyfödda kalvar.

Kalvar bör tidigast flyttas till en annan djurbesättning då de uppnått en månads ålder och en för rasen och åldern normal vikt. De bör vidare förberedas inför flyttningen genom att foderstaten ett par veckor dessförinnan anpassas till mjölkersättning, kraftfoder och hö. Avvanda kalvar som ska flyttas till annan djurbesättning bör ha varit avvanda minst två veckor innan de flyttas.

Nötkreatur bör vara avhornade.

Unga djur bör vänjas vid det djurhållningssystem de ska hållas i som vuxna.

8 § Djur ska hållas tillfredsställande rena.

9 § I nybyggda stallar som tas i bruk efter den 30 juni 2010 ska nötkreatur hållas i lösdrift.

Första stycket gäller dock inte sådana nybyggda stallar för uppbundna nötkreatur där ansökan om förprovning² kommit in till länsstyrelsen före den 1 april 2007.

10 § Handjur som är mer än sex månader gamla ska hållas i lösdrift efter den 1 augusti 2017.

11 § Kalvar får inte hållas bundna.

12 § Ett nötkreaturs rörelsefrihet får inte begränsas genom att en tyngd eller annat hindrande föremål fästs vid djuret eller att djuret binds samman med ett annat djur. Rörelsefriheten får inte heller begränsas genom att olika delar av djurets kropp binds samman såvida det inte sker i behandlingssyfte där djuret annars riskerar att skadas eller på annat sätt riskerar att utsättas för lidande. Om olika delar av djurets kropp binds samman får det inte vara utfört på ett sätt som är plågsamt för djuret och inte heller begränsa djurets rörelsefrihet mer än vad som är nödvändigt för behandlingen.

13 § Kalvar som är äldre än åtta veckor ska hållas i par eller grupp tillsammans med andra kalvar eller andra nötkreatur.

Första stycket gäller inte kalvar i anläggningar med färre än sex kalvar där det inte är möjligt att gruppera kalvarna på ett från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt lämpligt sätt. Kalvarna ska i så fall hållas på ett sätt som innebär att de kan ha ögonkontakt och beröra varandra eller andra nötkreatur. Första stycket gäller inte heller för enstaka kalvar under en kortare period om det är nödvändigt från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt.

14 § Andra nötkreatur än sådana som avses i 13 § ska hållas på ett sätt som innebär att de kan ha ögonkontakt och beröra varandra.

Första stycket gäller inte:

---

² Bestämmelser om förprovning finns i 5 - 6 b §§ djurskyddsförordningen samt i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2012:12) om förprovning.

1. Kalvar i anläggningar med färre än sex kalvar där det från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt inte är lämpligt att låta kalvarna komma i beröring med andra kalvar eller andra nötkreatur. Kalvarna ska i så fall hållas i samma utrymme som andra kalvar eller andra nötkreatur på ett sätt så att kalvarna kan se dessa.

2. Enstaka djur under en kortare period om det är nödvändigt från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt.

3. Nötkreatur som före den 2 november 2014 hölls på en produktionsplats med enbart ett nötkreatur och under förutsättning att djuret därefter inte har lämnat produktionsplatsen.

15 § Kvigor och kor får inte betäckas med tjur, semineras eller vara mottagare av embryo om förlossningssvårigheter kan förväntas.

Kvigor ska innan första brunstperioden startar och fram till dess att de uppnått en ålder av 13 månader hållas på ett sådant sätt att risken för betäckning minimeras.

Allmänna råd till 2 kap. 15 §

Kvigor bör senast från det att de uppnått en ålder av fem månader hållas på ett sådant sätt att risken för betäckning minimeras.

16 § Kor och kvigor ska kalva lösgående när tidpunkten för kalvning kan förutses, dock får uppbindning ske om förlossningssvårigheter uppstår.

I besättningar med bundna kor eller kvigor får en ko eller kviga kalva uppbinden om kalvningsboxen är upptagen för kalvning.

17 § Gödselrännan bakom bunden ko eller kviga ska vara övertäckt i samband med kalvningen.

18 § Vid kalvning får mekaniska hjälpmedel endast användas efter godkännande av veterinär i varje enskilt fall.

19 § Vid drivning ska djuren hanteras lugnt. Djuren ska ha tillräckligt med utrymme för att kunna förflytta sig och ska tydligt kunna uppfatta drivvägen.

Allmänna råd till 2 kap. 19 § och 3 § djurskyddsförordningen

Djurstallar bör utformas så att flyttning, transport och utlastning av djuren underlättas. Drivgångar bör ha släta ytor utan skarpa hörn.

Speciella utlastningsrum eller boxar bör inrättas vid behov.

Lastrampers lutning bör vara så liten som möjligt.

Drivning av djur bör inte ske genom koppling till fordon.

20 § Elektriska pådrivare får endast användas av veterinär och då endast när denne anser det nödvändigt av veterinärmedicinska skäl.

21 § Föremål och ämnen som kan skada djuren ska förvaras så att de är oåtkomliga för dessa.

3 KAP. UTFODRING OCH VATTENTILLDELNING

Foder och dricksvatten

1 § Djur ska dagligen ges foder av lämplig struktur.

Fodergivan ska garantera en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel.

2 § Kalvar ska utfodras minst två gånger om dagen.

3 § Kalvar ska senast från och med två veckors ålder ha fri tillgång till grovfoder.

4 § Nyfödda kalvar ska få råmjölk snarast möjligt, dock senast sex timmar efter födseln.

5 § Djur ska få dricksvatten minst två gånger per dygn. Vid mycket varm väderlek samt vid sjukdom ska kalvar dock ha ständig tillgång till dricksvatten.

Anordningar, installationer och utrymme

6 § Utfodrings- och dricksvattensystem ska vara utformade, dimensionerade och placerade så att djuren lugnt och naturligt kan inta sitt foder och vatten.

Utmatningsöppningen på datafodervagnar får ha elektriska avvisare. Avvisarna ska vara så konstruerade att djuren enbart kommer i kontakt med dem vid försök att påverka öppningen och så att de inte skadar djuren.

7 § Vid datorstyrd individuell utfodring ska antalet djur per kraftfoderstation anpassas till gruppens avkastningsnivå och utfodringsmodell. Då hela kraftfodergivan ges i kraftfoderstationer får antalet kor per station inte överstiga 20 i högmjölkargrupper, 25 i blandgrupper och 35 i sinkogrupper.

8 § Minsta utrymme vid utfodring av lösgående djur framgår av tabell 1.

Tabell 1

	Utrymme vid rakt foderbord ¹⁾		Minsta fria öppning till ätplats, m	Ätbås	
	Högsta vikt, kg	Ätplats, m		Längd, m	Bredd, m
<i>Kalvar</i>	90	0,30	0,14		
<i>Kalvar</i>	150	0,40	0,14		
<i>Ungdjur</i>	250	0,45	0,15		
<i>Ungdjur</i>	400	0,50	0,15		
<i>Ungdjur</i>	600	0,60	0,17		
<i>Ungdjur</i>	> 600	0,65	0,20		
<i>Vuxna djur</i>	500	0,60	0,17		
<i>Vuxna djur</i>	650	0,70	0,20	1,60	0,80
<i>Vuxna djur</i>	> 650	0,75	0,22	1,65	0,80

¹⁾ Vid fri tilldelning av allt foder får antalet ätplatser minskas till en ätplats per tre djur.

9 § Foderbordsytans eller rännbottens höjd över båspall, klövpall eller gödselgång ska vara minst 0,10 m.

10 § Foderbordets kant mot båspallen får i kortbås, foderliggbås och fångbås inte vara högre än 0,2 m över båspallytan.

11 § Antalet drickplatser per djur med automatisk vattenförsörjning ska vara minst:

- 1 drickplats per 10 mjölkande kor som hålls för mjölkproduktion,
- 1 drickplats per 25 övriga nötkreatur.

4 KAP. STALLMILJÖ

Renhållning och strö

1 § Stallutrymmen ska rengöras och utgödsas minst en gång dagligen om inte systemet för djurhållning är uppbyggt för andra rutiner som ger god hygien.

Vid kontinuerlig uppfödning ska stall eller stallavdelning rengöras noggrant minst en gång årligen. Vid omgångsuppfödning ska stall eller stallavdelning rengöras noggrant före varje insättning av en ny omgång djur.

2 § Liggytor ska hållas rena och torra samt vara anpassade efter djurslag och stallklimat (termisk komfort).

Allmänna råd till 4 kap. 2 §

För nötkreatur som är äldre än en månad bör liggplatsen vara försedd med strö.

Under den kalla årstiden bör liggytorna i stallar med utomhusliknande klimat vara försedda med en bädd av halm eller annat skyddande material som är lämpligt för djuren.

3 § Strömedel ska vara av lämplig typ och ha god hygienisk kvalitet.

Stallklimat och luftkvalitet

4 § I stall ska djuren ha ett klimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen (termisk komfort).

5 § I värmeisolerade stallar får den relativa luftfuktigheten under vintern endast undantagsvis överstiga 80 procent, såvida inte stalltemperaturen understiger 10°C. I sådana fall får den numeriska summan av stalltemperaturen och den relativa luftfuktigheten inte överstiga 90.

I oisolerade stallar får den relativa fuktigheten inte annat än undantagsvis överstiga uteluftens relativa fuktighet med mer än 10 procentenheter.

6 § I ett stall får djur endast tillfälligtvis utsättas för luftföroreningar som överstiger följande värden:

- ammoniak: 10 ppm,
- koldioxid: 3 000 ppm,
- svavelväte: 0,5 ppm,
- organiskt damm: 10 mg/m³.

7 § Utgödslingssystem ska vara utformade så att djur i en stallavdelning inte kommer i direktkontakt med gödsel från annan avdelning.

Luft får inte tas in i en stallavdelning via ett utgödslings- eller urindräneringssystem eller via utrymmen som kan innehålla luftföroreningar eller smittämnen som kan påverka djurens hälsa negativt.

Öppningar mellan stallavdelningar ska kunna stängas och vara stängda när de inte används.

8 § I mekaniskt ventilerade stallar ska det finnas nödventilation.

9 § Mekaniskt ventilerade stallavdelningar med kalvar ska vara utrustade med larmanordning som varnar för:

1. övertemperatur,
2. strömavbrott och
3. fel på larmanordningen.

Larmanordningen ska vara utformad så att larmet uppmärksammas på ett betryggande sätt.

Utrustningen ska kontrolleras regelbundet och före varje insättning av en ny omgång djur.

I stallavdelningar där kalvar hålls tillsammans med kor behöver dock larmanordningen enbart larma för övertemperatur.

Första och fjärde stycket gäller inte om nödventilationen fungerar automatiskt vid övertemperatur i avdelningar där kalvar hålls tillsammans med kor, under förutsättning att nödventilationen har en kapacitet som säkerställer djurens hälsa och välbefinnande.

Allmänna råd till 2 § djurskyddslagen

Även stallar med mekanisk ventilation utan krav på larm bör vara utrustade med en larmanordning som varnar för övertemperaturer, strömavbrott och fel på larmanordningen om ett ventilationsbortfall bedöms kunna medföra lidande för djuren.

Dagsljusinsläpp och belysning

10 § Djurstallar får vara försedda med andra ljusinsläpp för dagsljus än fönster.

11 § Fönster som djuren kan nå ska vara försedda med lämpliga skydd eller vara utförda så att det inte föreligger någon skaderisk.

12 § Djuren ska ha tillgång till dagsljus och belysning som stödjer deras dygnsrytm och beteendebhov.

13 § Under den mörka tiden på dygnet ska minst dämpad belysning vara tänd i stallar för mjölkkor.

14 § Stallar ska vara försedda med fast monterad belysning som inte förorsakar djuren obehag och som medger att tillsyn kan utövas utan svårigheter.

Kravet på fast monterad belysning gäller inte för ligghallar och hyddor under förutsättning att tillräcklig belysning som möjliggör tillsyn är ordnad på annat sätt.

Buller

15 § Buller i stallar får inte ha en sådan nivå och frekvens att det påverkar djurens hälsa menligt.

I stallar får djur endast tillfälligtvis utsättas för mekaniskt buller överstigande 65 dBA.

5 KAP. UTRYMMEN OCH UTRUSTNING

Utrymmen

Allmänna råd till 2 § djurskyddslagen

I besättningar där kalvar som är yngre än 2 veckor hålls i ensambox, bör mellanväggarna i boxen vara täta från boxgolvet och upp till en höjd av 0,8 meter.

Allmänna råd till 3 § djurskyddslagen

I ett stall för bundna nötkreatur bör det finnas en båsavskiljare mellan minst vartannat djur.

Allmänna råd till 4 § djurskyddslagen

I lösdriftsstallar för mjölkkor bör det finnas klövbad.

1 § Djur som behöver särskild vård ska kunna tas omhand lösgående i ett närbeläget utrymme och ska där vid behov kunna hysas individuellt. Utrymmet ska ha ett klimat som djuren är vana vid.

För utegångsdjur och för djur som under den kalla årstiden hålls i stallar med utomhusliknande klimat ska det även finnas behandlingsplatser som kan värmas upp eller på annat sätt vara anpassade så att djurens behov av termisk komfort tillgodoses.

För mjölkkor ska sådant utrymme som avses i första stycket vara utformat och anpassat så att mjölkning kan ske i utrymmet.

Allmänna råd till 5 kap. 1 §

För lösgående nötkreatur utom utegångsdjur bör det utrymme som avses i föreskriften kunna hysa minst vart 25:e djur.

För bundna nötkreatur och utegångsdjur bör det utrymme som avses i föreskriften kunna hysa minst vart 50:e djur.

För utegångsdjur eller djur som hålls på bete bör ett sådant utrymme som avses i föreskriften vara placerat eller kunna iordningställas så att det är tillgängligt inom en halvtimme för det djur som behöver tas om hand i utrymmet.

Ett behandlingsutrymme som ska kunna värmas upp bör utformas så att uppvärmning till minst 10°C kan ske inom en timma.

2 § I besättningar med kor eller kvigor som ska kalva ska det inför kalvning finnas kalvningsboxar.

Allmänna råd till 5 kap. 2 §

Det bör finnas minst en plats i kalvningsbox per påbörjat antal kor i besättningen enligt följande:

- 1. 45 kor vid jämn kalvningsfördelning över hela året,*
- 2. 35 kor vid jämn kalvningsfördelning över 9 månader,*
- 3. 25 kor vid jämn kalvningsfördelning över 6 månader,*
- 4. 15 kor vid jämn kalvningsfördelning över 4 månader,*
- 5. 10 kor vid jämn kalvningsfördelning över 2 månader.*

För besättningar där kalvning sker koncentrerat sommartid och är planerad att ske på betesmarken, bör det finnas minst en plats i kalvningsbox per påbörjat 50-tal djur som ska kalva under den perioden.

3 § Kalvningsboxar och andra stallutrymmen som används som kalvningsplats ska vara utformade och användas på ett sådant sätt att de kan rengöras regelbundet utan svårigheter samt vid behov kunna desinficeras.

Ytterligare bestämmelser om rengöring finns i 4 kap. 1-3 §§.

Allmänna råd till 2 § djurskyddslagen

En kalvningsbox som är avsedd för en ko eller en kviga bör rengöras noggrant samt förses med nytt strö mellan varje kalvning.

Kalvning i gruppbox bör ske omgångsvis. Djurgruppen bör inte vara större än att beräknade förlossningar inträffar inom loppet av tio dagar. Kalvningsplatsen bör i detta fall rengöras noggrant samt förses med nytt strö mellan varje djuromgång.

4 § Minsta utrymme i kalvningsbox:

1. ensambox – 9 m², kortaste sidan 3 m,
2. ensambox på båspall för uppbundna djur – 8 m², kortaste sidan föreskrivna minsta båsbredden multiplicerad med 2,
3. gruppbox – 8 m²/ko, kortaste sidan 3 m i boxar för högst 3 kor,
4. gruppbox – 8 m²/ko, kortaste sidan 5 m i boxar för mer än 3 kor.

5 § I lösdriftsstallar för amkor eller dikor ska det för kalvar upp till tre månaders ålder finnas kalvgömma med en minsta liggarea på 0,9 m² per kalv.

Första stycket gäller inte för ligghallar när djuren hålls på bete i enlighet med 10-11 §§ djurskyddsförordningen.

6 § När fler än 50 kalvar som är yngre än 4 månader årligen tas emot från mer än 1 besättning ska kalvarna tas emot och hållas i mottagningsstall med plats för högst 100 kalvar.

Om djuren hålls kvar i mottagningsstallet under hela uppfödningen fram till slakt får antalet djurplatser dock uppgå till högst 150 under förutsättning att omgångsuppfödning tillämpas.

Om antalet besättningar enligt första stycket är mer än 5 ska omgångsuppfödning ske i mottagningsstallet. Insättning av djurgruppen ska då göras inom en tidsperiod på 3 veckor.

7 § En uppfödningssavdelning som årligen tar emot högst 50 kalvar som är yngre än 4 månader från mer än 1 besättning, utan att kalvarna först tagits emot i mottagningsstall, får bestå av högst 100 djurplatser.

8 § Ett mottagningsstall ska vara utformat så att djuren kan tas till och från stallavdelningen utan att behöva passera via en annan stallavdelning.

Allmänna råd till 2 § djurskyddslagen

Omgångsuppfödning bör tillämpas vid uppfödning av växande nötkreatur.

Vid omgångsuppfödning i mottagningsstall bör kalvgruppen hållas i mottagningsstallet minst fem veckor efter det att det sist insatta djuret sattes in.

Ett uppfödningssvall för djur som tagits emot i mottagningsstall bör inte inhysa mer än 300 djur.

9 § Minsta utrymme i gemensambox utan liggbås eller foderliggbås anges i tabell 2

Tabell 2

	Högsta vikt, kg	Boxar med enbart göseldrainerande golv, m ² /djur	Boxar med enbart rörliga golv, m ² /djur	Övriga boxar m ² /djur	
				Liggarea ³⁾ ₄₎	Totalarea ⁴⁾
<i>Kalvar</i>	60		1,50	1,00	1,50
<i>Kalvar</i>	90	1,50	1,50	1,20	1,70
<i>Kalvar</i>	150	1,50	1,50	1,50	2,20
<i>Kalvar och ungdjur</i>	250	1,80	1,80	2,00	2,90
<i>Ungdjur</i>	400	1,90		2,60	3,70
<i>Ungdjur</i>	600	2,30		3,10	4,40
<i>Ungdjur</i>	> 600	2,60		3,40	4,80
<i>Dikor ¹⁾ och sinkor</i>				3,40 ²⁾	4,80
<i>Mjölkkor och amkor ¹⁾</i>				6,00 ²⁾	8,50

¹⁾ Inklusive kalvar upp till 3 månaders ålder.

²⁾ Exklusive utrymme för kalvgömma.

³⁾ Avser även minsta utrymme i ligghall utan utfodring.

⁴⁾ Avser även minsta utrymme i ligghall med utfodring.

10 § Minsta utrymme i bås anges i tabell 3.

Tabell 3

	Högsta vikt, kg	Långbås Liggbås ²⁾		Kortbås ¹⁾ Foderliggbås Fångbås	
		Längd, m	Bredd, m	Längd, m	Bredd, m
<i>Kalvar</i> ³⁾	60	1,20	0,60		
<i>Kalvar</i> ³⁾	90	1,40	0,65	1,10	0,65
<i>Kalvar</i> ³⁾	150	1,50	0,80	1,20	0,80
<i>Ungdjur</i>	250	1,70	0,90	1,30	0,90
<i>Ungdjur</i> <i>Vuxna djur</i>	400	1,90	1,00	1,50	1,00
<i>Ungdjur</i>	600	2,00	1,10	1,60	1,10
<i>Ungdjur</i>	> 600	2,10	1,20	1,70	1,20
<i>Vuxna djur</i>	500	2,00	1,10	1,60	1,10
<i>Vuxna djur</i>	650	2,20	1,20	1,70	1,20
<i>Vuxna djur</i>	> 650	2,30	1,25	1,80	1,25

¹⁾ För kortbås med begränsning framåt (s.k. mellanbås) ska avståndet mellan begränsning och båsfallens bakkant, mätt 1 m över båsfallen, vara lika med båslängden för långbås.

²⁾ Båset ska vara 0,30 m längre om båsavskiljaren och frontväggen hindrar djuret från att föra huvudet åt sidan eller framåt när det reser sig.

³⁾ Att kalvar inte får hållas bundna framgår av 2 kap. 11 §.

11 § Minsta mått i utrymme vid individuell hållning av kalvar i box eller hydda anges i tabell 4.

Tabell 4

	Högsta vikt, kg	Längd, m	Bredd, m
<i>Kalvar</i>	60	1,20	1,00
<i>Kalvar</i>	90	1,40	1,10

12 § Vid individuell hållning av kalvar i hydda ska kalven ha ständig tillgång till yta utomhus. Denna yta ska minst ha de mått som framgår av tabell 5.

Tabell 5

	Högsta vikt, kg	Längd, m	Bredd, m
<i>Kalvar</i>	60	1,20	1,00
<i>Kalvar</i>	90	1,40	1,10

13 § Gångar i lösdriiftsstallar får inte vara så smala att djuren riskerar att fastna.

14 § Minsta gångbredder i lösdriiftsstallar anges i tabell 6.

Tabell 6

Gång mellan	Vuxna djur		Ungdjur	
	≤ 25 djur / grupp, m	> 25 djur/ grupp, m	≤ 250 kg, m	> 250 kg, m
- liggbåsråd och vägg - ätbåsråd och vägg ¹⁾	1,80	2,00	1,40	1,80
- två liggbåsräder - liggbåsråd och ätbåsråd	2,00	2,20	1,50	1,90
- foderbord och vägg ¹⁾ - liggbåsråd och foderbord	2,80	3,00	2,10	2,50

¹⁾ Med vägg likställs avgränsning mot djupströbädd.

Allmänna råd till 3 § djurskyddsförordningen

Tvärgångar genom liggbåsrader bör för vuxna djur vara 0,9 m om djuren inte ska gå i bredd och minst 1,6 m om djuren ska gå i bredd. För ungdjur som inte ska gå i bredd bör tvärgångarna vara 0,6 – 0,7 m för djur ≤ 250 kg och 0,7 – 0,8 m för djur > 250 kg. Tvärgångarna bör placeras så att återvändsgångar undviks.

Golv

15 § Golv och liggytor ska ha en jämn och halksäker yta.

Boxar eller liggytor med rörligt golv samt utgödslingssystem i öppna skrapgångar ska utrustas, utformas och skötas så att djuren inte tillfogas skador och så att utrustningen inte inverkar menligt på djurens beteende och hälsa.

Detsamma gäller utformningen av dränerande golvytor.

16 § Endast i värmeisolerade stallar får liggytan för nötkreatur innehålla dränerande golv utan ströbädd och då endast i följande fall:

1. för kalvar som är äldre än en månad, ungdjur och vuxna handjur i boxar med heltäckande spaltgolv av gummi eller annat eftergivligt material,

2. för kalvar som är över fyra månader gamla, ungdjur och vuxna handjur i boxar med annat heltäckande spaltgolv än vad som avses i punkt 1 och som var i bruk före den 30 juni 2010,

3. för ungdjur och vuxna handjur i bås där det gödseldränerande golvet ligger i båsets bakre del och resterande golvytor i båset har helt golv eller annan godtagbar liggyta på minst 80 procent av minimilängden för kortbås.

4. för ungdjur och vuxna djur i bås där det gödseldränerande gummispaltgolvet ligger i båsets bakre del och resterande liggytor i båset har helt golv med gummimatta eller motsvarande på minst 80 procent av minimilängden för kortbås.

17 § Mått för dränerande golv anges i tabell 7.

Tabell 7

	Djurkategori	Högsta vikt, kg	Största spaltöppning, mm	Största andel öppning ²⁾ , %
<i>Gödseldränerande golv ¹⁾</i>	Kalvar	90	25	28
	Ungdjur	400	30	28
	Ungdjur	> 400	35	28
	Vuxna djur		35	28
<i>Gödseldränerande gummisspaltgolv i bås ¹⁾</i>	Vuxna djur		30	36
	Ungdjur			
<i>Urindränerande golv</i>	Alla		15	35

¹⁾ När spaltgolv används i bås ska stavarna placeras vinkelrät mot båssets längdriktning.

²⁾ För dränerande spaltgolvs-kassetter av betong får material som förbinder stavarna inte räknas med vid beräkning av andelen öppning.

Brandskydd och elsäkerhet

18 § Vid förprövningspliktig ny-, till- eller ombyggnad av stallar ska dessa utformas så att det för djuren finns godtagbart byggnadstekniskt eller likvärdigt skydd mot brand samt godtagbara förutsättningar att rädda djuren vid brand.

Detsamma gäller när en stallbyggnad ändras eller används på ett sätt som innebär en ökad brandrisk.

Allmänna råd till 5 kap. 18 §

Lantbrukets brandskyddskommittés rekommendationer bör följas vid nybyggnad och större om- och tillbyggnad av stall.

19 § Belysningsanordningar, elektriska ledningar och andra elinstallationer som djuren kan nå ska vara försedda med lämpliga skydd eller vara utförda så att det inte föreligger någon skaderisk.

20 § Det ska finnas en godtagbar plan för hur djurskyddet ska upprätthållas vid elavbrott.

6 KAP. BETE OCH UTEVISTELSE

Utomhusytor

1 § Stängsel ska vara väl uppsatt och underhållet samt i övrigt utformat och anordnat på ett sådant sätt att djur som hålls inom stängslet eller drivs mellan stängsel inte skadas.

Stängsel som innehåller taggtråd får inte vara elektrifierade. Elektrifierad elstängseltråd får dock monteras på stängsel som innehåller taggtråd om fastsättningsanordningen utförs på ett sådant sätt att ett horisontellt minimiavstånd av 150 mm mellan elstängseltrådarnas och taggtrådarnas vertikalplan säkerställs. Därutöver ska taggtråden jordas på återkommande avstånd och elstängseltråden monteras på den sida som djuren hålls på.

2 § Utomhusytor ska vara fria från föremål med uppenbar risk att skada djuren.

3 § Markytor som är hårt belastade av djuren ska vara hårdgjorda, dränerade eller naturligt ha motsvarande funktion.

Bete och utevistelse

4 § Nötkreatur i Blekinge, Skåne och Hallands län ska vistas ute enligt tabell 8.

Första stycket gäller inte nötkreatur som är undantagna i 10 eller 11 §§ djurskyddsförordningen och inte heller nötkreatur som är födda den 1 mars eller senare under det kalenderår som djuret fötts.

Tabell 8

Djurkategori	Nötkreatur som hålls för mjölkproduktion		Andra nötkreatur än sådana som hålls för mjölkproduktion	
	Utevistelse på bete under perioden 1 april - 31 oktober, minsta antalet dygn	Utevistelse på bete under perioden 1 maj – 15 september, minsta antalet dygn	Utevistelse under perioden 1 april - 31 oktober, minsta antalet dygn	Utevistelse under perioden 1 maj – 15 september, minsta antalet dygn
Ungdjur födda under februari månad ¹⁾		30 ²⁾		30 ³⁾
Ungdjur födda under januari månad ¹⁾		60 ²⁾		60 ³⁾
Ungdjur födda under december månad ¹⁾	90	60	90	60
Övriga djur	120	60	120	60

¹⁾ Avser djurets första levnadsår.

²⁾ Enligt 10 § djurskyddsförordningen behöver kalvar inte hållas på bete. Det angivna antalet dygn får därför minskas i förhållande till djurets ålder.

³⁾ Enligt 11 § djurskyddsförordningen behöver kalvar inte hållas på bete eller på annat sätt vistas ute. Det angivna antalet dygn får därför minskas i förhållande till djurets ålder.

5 § Nötkreatur i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Västra Götalands, Värmlands, Örebro och Västmanlands län ska vistas ute enligt tabell 9.

Första stycket gäller inte nötkreatur som är undantagna i 10 eller 11 §§ djurskyddsförordningen och inte heller nötkreatur som är födda den 1 mars eller senare under det kalenderår som djuret fötts.

Tabell 9

Djurkategori	Nötkreatur som hålls för mjölkproduktion		Andra nötkreatur än sådana som hålls för mjölkproduktion	
	Utevistelse på bete under perioden 1 april - 31 oktober, minsta antalet dygn	Utevistelse på bete under perioden 1 maj – 15 september, minsta antalet dygn	Utevistelse under perioden 1 april - 31 oktober, minsta antalet dygn	Utevistelse under perioden 1 maj – 15 september, minsta antalet dygn
Ungdjur födda under februari månad ¹⁾		30 ²⁾		30 ³⁾
Ungdjur födda under januari månad ¹⁾		60 ²⁾		60 ³⁾
Övriga djur	90	60	90	60

¹⁾ Avser djurets första levnadsår.

²⁾ Enligt 10 § djurskyddsförordningen behöver kalvar inte hållas på bete. Det angivna antalet dygn får därför minskas i förhållande till djurets ålder.

³⁾ Enligt 11 § djurskyddsförordningen behöver kalvar inte hållas på bete eller på annat sätt vistas ute. Det angivna antalet dygn får därför minskas i förhållande till djurets ålder.

6 § Nötkreatur i Dalarnas, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ska vistas ute enligt tabell 10.

Första stycket gäller inte nötkreatur som är undantagna i 10 eller 11 §§ djurskyddsförordningen och inte heller nötkreatur som är födda den 1 mars eller senare under det kalenderår som djuret fötts.

Tabell 10

Djurkategori	Nötkreatur som hålls för mjölkproduktion		Andra nötkreatur än sådana som hålls för mjölkproduktion	
	Utevistelse på bete under perioden 1 maj - 1 oktober, minsta antalet dygn	Utevistelse på bete under perioden 1 juni – 31 augusti, minsta antalet dygn	Utevistelse under perioden 1 maj - 1 oktober, minsta antalet dygn	Utevistelse under perioden 1 juni – 31 augusti, minsta antalet dygn
Ungdjur födda under februari månad ¹⁾		30 ²⁾		30 ³⁾
Övriga djur	60	30	60	30

¹⁾ Avser djurets första levnadsår.

²⁾ Enligt 10 § djurskyddsförordningen behöver kalvar inte hållas på bete. Det angivna antalet dygn får därför minskas i förhållande till djurets ålder.

³⁾ Enligt 11 § djurskyddsförordningen behöver kalvar inte hållas på bete eller på annat sätt vistas ute. Det angivna antalet dygn får därför minskas i förhållande till djurets ålder.

7 § Nötkreatur som hålls för mjölkproduktion ska anses hållna på bete i ett dygn om de under dygnet kommer ut och kan vistas ute under en sammanhängande tidsperiod på minst sex timmar. Övriga nötkreatur ska anses hållna ute i ett dygn om de kommer ut och kan vistas ute under en sammanhängande tidsperiod på 24 timmar.

8 § Undantag enligt 13 a § första stycket 2 djurskyddsförordningen från kravet i 10 § samma förordning om att nötkreatur som hålls för mjölkproduktion sommartid ska hållas på bete kan medges om villkoren i något av nedanstående fall är uppfyllda.

1. Dispensmyndigheten har funnit att det inte är möjligt att anordna betesdrift för samtliga djur som omfattas av beteskravet och att:

- a. samtliga sinkor hålls på bete under en tidsperiod av minst sex veckor,
- b. samtliga kvigor som är äldre än sex månader hålls på bete,
- c. verksamheten inte utvecklas så att fler djur behöver omfattas av undantag,
- d. stallmiljön och djurhälsan i besättningen är dokumenterat mycket god, samt
- e. alla djur som omfattas av undantaget ges möjlighet till motion under en sammanhängande period om minst två månader per år.

2. Dispensmyndigheten har funnit att oförutsedda eller speciella omständigheter förhindrar djurhållaren att hålla djur på bete och att djurhälsan och stallmiljön hålls på högsta möjliga nivå.

Allmänna råd till 13 a § djurskyddsförordningen

Särskilda skäl för att medge undantag från kravet på bete enligt 13 a § första stycket 2 djurskyddsförordningen, i enlighet med villkoren i 6 kap. 8 § 1 i föreskrifterna, kan anses föreligga för djurhållare med mjölkkor om Jordbruksverket efter en uttömmande utredning kan konstatera:

- att det inte finns godtagbara drivningsvägar till betesmarken och inte heller förutsättningar att anlägga sådana vägar,*
- att drivningsvägen mellan bete och mjölkningsplats överstiger en kilometer, eller*
- att det inte finns mark där bete är anlagt eller kan anläggas på ett godtagbart sätt.*

Särskilda skäl för att medge undantag enligt de ovannämnda bestämmelserna i djurskyddsförordningen bör inte anses föreligga om dispens tidigare medgivits i enlighet med villkoren 1 kap. 35 § 1, 2, 4 eller 5 i Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2004:17) om djurhållning inom lantbruket m.m, om samma dispensgrunder åberopas för förnyad dispens.

Allmänna råd till 6 kap. 8 §

Mycket god stallmiljö enligt 8 § 1 d bör vara intygad av en sakkunnig person, såsom en byggnadsrådgivare vid länsstyrelsen, och anses föreligga endast om maximiventilationen minst uppfyller rekommendationerna i Svensk Standard SS 951051, inredningen håller god standard och stallet i övrigt väl uppfyller gällande djurskyddskrav.

Mycket god djurhälsa enligt samma punkt bör vara intygad av en veterinär med kännedom om hälsoläget i besättningen och anses föreligga endast om sjukdomsfrekvensen är låg och skötseln av djuren är god.

Kravet på motion under två månader enligt 8 § 1 e bör anses vara uppfyllt endast om djuren hålls i lösdriftsystem där de kan röra sig helt fritt eller om de får regelbunden daglig motion på annat sätt.

9 § Undantag enligt 8 § får medges för perioder om högst fem år i fråga om punkt 1 och högst ett år i fråga om punkt 2.

Utegångsdjur

10 § Endast djur som är lämpade för utevistelse under den kalla årstiden får hållas som utgångsdjur. En ytterligare förutsättning är att de yttre förhållandena såsom terräng och markbeskaffenhet är lämpliga för djuren.

11 § Utegångsdjur ska under den kalla årstiden när betestillväxt inte sker ha tillgång till ligghall eller annat stall som ger dem skydd mot väder och vind samt en torr och ren liggplats.

Allmänna råd till 6 kap. 11 §

En ligghall för utgångsdjur bör bestå av tre väggar och tak. Den öppna långsidan bör i normalfallet ha söderläge.

Om en ligghall inte har en öppen långsida bör den ha flera öppningar för att undvika att ranghöga djur hindrar övriga djur från att gå in eller ut ur ligghallen.

12 § Utan hinder av 11 § får utgångsdjur i besättningar, som är anslutna till ett kontrollprogram för utgångsdjur, hållas i enlighet med kontrollprogrammet.

Ikraftträdandebestämmelser

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 december 2017 då Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:15) om djurhållning inom lantbruket m.m. upphör att gälla. De allmänna råden ska gälla från samma tidpunkt.

LEIF DENNEBERG

Gunnar Palmqvist
(Avdelningen för djurskydd och hälsa)